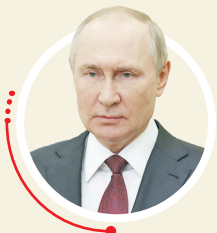

خاک نمی دهیم

رئیس جمهور اوکراین دیروز هرگونه امتیاز ارضی به مسکو و نشست برنامه‌ریزی شده بین دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین را رد کرد و هشدار داد که هرگونه توافق صلح بدون در نظر گرفتن کی‌یف منجر به «راه‌حل‌های مرده» خواهد شد. ولودیمیر زلنسکی، رئیس جمهور اوکراین در بیانیه‌ای که در تلگرام منتشر شد، گفت که تمامیت ارضی اوکراین، که در قانون اساسی گنجانده شده است، باید غیر قابل مذاکره باشد و تأکید کرد که صلح پایدار باید شامل صدای اوکراین در میز مذاکره باشد. زلنسکی در پیامی در تلگرام نوشت: «اوکراینی‌ها از آنچه که متعلق به خودشان است دفاع می‌کنند. حتی کسانی که با روسیه هستند می‌دانند که روسیه کارهای بدی انجام می‌دهد. البته، ما به روسیه به خاطر آنچه مرتکب شده است پاداش نخواهیم داد. مردم اوکراین شایسته صلح هستند. اما همه شرکا باید درک کنند که صلح شرافتمندانه چیست.» او در بخش دیگری از پیام خود در تلگرام نوشت: «این جنگ باید پایان یابد و روسیه باید آن را خاتمه دهد. روسیه آن را آغاز کرد و وارد آن شد و تمامی ضرب‌الاجل‌ها را نادیده می‌گیرد. این مشکل است، نه چیز دیگری.»

شرط پوتین برای اوکراین

به گفته مقامات اروپایی و اوکراینی، پوتین پیشنهادی جامع برای آتش‌بس در اوکراین به دولت ترامپ ارائه داده که براساس آن در ازای شرق اوکراین، منطقه‌ای که به‌عنوان دونباس شناخته می‌شود، جنگ اوکراین را متوقف خواهد کرد. وال استریت ژورنال گزارش داد که ولادیمیر پوتین، رئیس جمهور روسیه این پیشنهاد را به استیو ویتکاف، فرستاده ویژه ایالات متحده، منتقل کرده است. طبق این گزارش، پوتین در صورتی که اوکراین موافقت کند نیروهای نظامی خود را از تمام منطقه شرقی دونتسک خارج کند، آتش‌بس کامل را پیشنهاد داده است. طبق چنین توافقی، روسیه دونتسک، لوهانسک و همچنین شبه‌جزیره کریمه را کنترل خواهد کرد. پیشنهاد پوتین با تردید برخی از مقامات اوکراینی و اروپایی مواجه شد که اظهار داشتند این یک ترفند برای فرار از تحریم‌ها و تعرفه‌هایی است که رئیس جمهور دونالد ترامپ قول داده بود در صورت عدم دستیابی به توافق آتش‌بس تا روز جمعه، ضرب‌الاجل خود به پوتین، علیه روسیه اجرا کند.

واکنش اروپا به اشغال غزه

طرح نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی برای اشغال کردن غزه با واکنش منفی رئیس کمیسیون اروپا روبه‌رو شد. «اورزولا فون در لاین»، رئیس کمیسیون اروپا از «بنیامین نتانیاهو»، نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی خواست در تصمیم خود برای به اشغال در آوردن غزه تجدیدنظر کند. رئیس کمیسیون اروپا در پستی که در شبکه اجتماعی «ایکس» منتشر کرد، نوشت: «تصمیم دولت اسرائیل برای گسترش دادن بیشتر عملیات نظامی در غزه باید مورد تجدیدنظر قرار بگیرد.» فون در لاین همچنین خواستار دسترسی «فوری و مختل نشده» کمک‌های بشردوستانه به نوار غزه و محاصره غزه و همچنین آزاد شدن همه اسرای صهیونیست باقی مانده تحت کنترل حماس شد. او عنوان کرد: «آتش‌بس همین الان مورد نیاز است.»

داد. هواپیمای متعلق به خطوط هوایی آذربایجان روز چهارشنبه ۲۵ دسامبر (۵ دی) در حال پرواز از پایتخت آذربایجان باکو به شهر گروزنی در شمال قفقاز روسیه بود که به دلایل نامشخص تغییر مسیر داده و هنگام تلاش برای فرود در آکثانو قزاقستان در ۳ کیلومتری فرودگاه این شهر سقوط کرد. پس از برخورد موشک، سامانه ناوبری هواپیما دچار اختلال شده و به آن اجازه فرود اضطراری در فرودگاه‌های روسیه داده نشده است. پس از آن هواپیما مجبور شد مسیر خود را به سمت قزاقستان تغییر دهد، اما در نزدیکی شهر آکثانو سقوط کرده و آتش گرفت. به گفته مقام‌های روسی، این هواپیما با یک پهپاد اوکراینی اشتباه گرفته شده بود، با این حال، هر چند ولادیمیر پوتین، رئیس جمهور روسیه اقدام به عذرخواهی از باکو کرد اما مسکو حاضر نشد رسماً مسئولیت این اقدام را بپذیرد.

از آن زمان، روابط باکو با مسکو روز به روز تیره‌تر شده است. جمهوری آذربایجان در ژانویه ۲۰۲۵، مرکز فرهنگی روسیه را به اتهام جاسوسی تعطیل کرد. در مقابل، مسکو بر شدت سختگیری‌ها علیه مهاجران آذربایجانی ساکن روسیه افزود و حمله‌ای سایبری علیه رسانه‌های آذربایجانی ترتیب داد. واکنش باکو به این ماجرا، تعطیل کردن دفتر محلی راشاتودی بود.

در چنین فضایی بود که مقامات محلی در یکاترینبورگ در تاریخ ۲۷ ژوئن، ده‌ها آذربایجانی را به اتهام دست داشتن در مجموعه‌ای از قتل‌ها در اوایل دهه ۲۰۰۰، بازداشت کردند. مقامات با بازداشت‌شدگان با خشونت رفتار کردند که این امر منجر به مرگ تعدادی از بازداشت‌شدگان شد. رسانه‌های دولتی آذربایجان با انتشار روزانه بیش از ۱۰۰ مطلب و ویدئو درباره این رویداد، به آتش خشم ناشی از این موضوع دامن زدند تا در نهایت در روز ۱ جولای، نیروهای امنیتی آذربایجان به دفتر خبرگزاری روسی اسپوتنیک یورش بردند و مدیر آن را بازداشت کردند.

بسیاری از تحلیلگران معتقدند اگر روسیه درگیر جنگ در اوکراین نبود، آذربایجان چنین آزادی عملی پیدا نمی‌کرد. ریچارد گیراگوسیان، مدیر وبنیان‌گذار مرکز مطالعات منطقه‌ای (RSC)، یک اندیشکده مستقل در ایروان، به یورونیوز گفت: «در حالی که روسیه درگیر تهاجم ناکام خود به اوکراین است، این وضعیت تا حد زیادی به قیمت کنار گذاشته شدن روسیه تمام شده است.»

توافق اخیر در واشنگتن را می‌توان جدی‌ترین ضربه به نفوذ روسیه در قفقاز دانست.

ارمنستان، بازنده ناگزیر دیگر این توافق است. ارمنستانی‌ها که خود را در جنگ شکست خورده می‌دیدند عملاً تمام شرایط مد نظر باکو را پذیرفتند و در شرایطی که آذربایجان به شدت از نظر نظامی از سوی بازیگرانی چون ترکیه و اسرائیل حمایت می‌شود، راه دیگری جز پذیرش توافق را پیش روی خود ندیدند.

آرام هامپاریان، مدیر کمیته ارمنی‌های آمریکا با انتقاد از این توافق نوشت: «این توافق به آذربایجان اجازه می‌دهد فرایند پاکسازی قومی در منطقه ناگورنو-قره‌باغ را کامل کند.»

در مورد ایران ماجرا تا حدی متفاوت است. تهران مخالفت خود را با احداث چنین کردوری بارها اعلام کرده بود اما واکنش‌اش به این ماجرا آرام بود. وزارت امور خارجه ایران در بیانیه‌ای پیرامون این موضوع نوشته است: «جمهوری اسلامی ایران با دقت روندهای جاری در منطقه قفقاز جنوبی را دنبال می‌کند و با هر دو کشور همسایه، جمهوری آذربایجان و جمهوری ارمنستان، در خصوص این تحولات در ارتباط است. بدون تردید صلح و ثبات در منطقه قفقاز به نفع همه کشورهای منطقه است. جمهوری اسلامی ایران با استقبال از نهایی شدن متن توافق صلح توسط دو کشور، این تحول را گامی مهم در تحقق صلح پایدار در منطقه ارزیابی می‌کند. در عین حال نگرانی خود را از پیامدهای منفی هرگونه مداخله خارجی به‌هر شیوه و شکلی، به‌ویژه در مجاورت مرزهای مشترک، که مخل امنیت و ثبات پایدار منطقه باشد ابراز می‌دارد. جمهوری اسلامی ایران ضمن تأکید بر اتخاذ نامی تدابیر سیاسی، حقوقی و اقتصادی برای تأمین حقوق و منافع ملی خود، باور دارد که ایجاد مسیرهای ارتباطی و رفع انسداد شبکه‌های مواصلاتی زمانی در خدمت ثبات، امنیت و توسعه اقتصادی ملت‌های منطقه خواهد بود که در چارچوب منافع متقابل، رعایت حاکمیت ملی و تمامیت ارضی کشورهای منطقه و بدون مداخلات خارجی باشد. جمهوری اسلامی ایران آماده تداوم همکاری‌های سازنده و مبتنی بر منافع متقابل با هر دو کشور جمهوری آذربایجان و جمهوری ارمنستان برای صیانت از صلح و ثبات و توسعه اقتصادی منطقه از طریق همکاری‌های دوجانبه و منطقه‌ای، همچون سازوکار ۳+۳ می‌باشد.»

در این بیانیه به «اظهار نگرانی» اکتفا شده و تهران برای گفت‌وگو در چارچوب ۳+۳ اظهار علاقه‌مندی کرده که نشان‌دهنده عدم تمایل تهران به واکنش‌های فراتر است.

نیکول پاشینیان، نخست‌وزیر ارمنستان روز گذشته تلاش کرد تا از نگرانی ایران در این زمینه بکاهد اما اظهار نظر او چندان مبتنی بر واقعیت نیست.

پاشینیان گفت: «با این پروژه، ارمنستان پس از ۳۰ سال به اتصال ریلی با روسیه دست می‌یابد. این اتصال ریلی را می‌توان با از طریق مسیر ترامپ یا فارغ از آن و از طریق مسیر گرجستان - آذربایجان برقرار کرد. فراموش نکنیم که خطوط ریلی ارمنستان تحت کنترل روسیه بوده و شاید روسیه به سرمایه‌گذاری برای احیای خط‌آهن ایچوان - هرازدان و خط‌آهن ایچوان - قزاق علاقه‌مند شود. البته، رضایت آذربایجان نیز در این مورد ضروری خواهد بود.» رئیس دولت ارمنستان تأکید کرد که این کشور از طریق این پروژه به یک ارتباط ریلی بسیار مهم با ایران نیز دست خواهد یافت. «اما از طریق یک خط کشتیرانی به یک ارتباط ریلی با آسیای مرکزی دست خواهیم یافت. چین به یک مسیر ریلی جدید به غرب دست خواهد یافت که در حال حاضر وجود ندارد. این پروژه می‌تواند به فرصت خوبی برای آغاز همکاری اقتصادی بین ایران و آمریکا و میان روسیه و آمریکا تبدیل شود.»

در قلب قفقاز

جان و ارمنستان در کاخ سفید است؟

بسیاری از تحلیلگران معتقدند اگر روسیه درگیر جنگ در اوکراین نبود، آذربایجان چنین آزادی عملی پیدا نمی‌کرد. ریچارد گیراگوسیان، مدیر و بنیان‌گذار مرکز مطالعات منطقه‌ای (RSC)، یک اندیشکده مستقل در ایروان، به یورونیوز گفت: «در حالی که روسیه درگیر تهاجم ناکام خود به اوکراین است، این وضعیت تا حد زیادی به قیمت کنار گذاشته شدن روسیه تمام شده است»

بیانیه، نه جایگاهی برای نیروهای حافظ صلح روسیه دیده شده بود و نه از نقش آفرینی روسیه در کردور کلیدی متصل‌کننده آذربایجان به نخجوان خبری بود.

سرگئی مارکوف، تحلیلگر سیاسی نزدیک به دولت روسیه روز جمعه در یادداشتی تلگرافی نوشت: «این ضربه‌ای بزرگ به منافع روسیه در منطقه بود.» به نوشته او، توافق اخیر پیروزی بزرگ برای ترامپ و ایالات متحده و شکستی برای ایران، روسیه و اتحادیه اروپا به‌ویژه فرانسه محسوب می‌شود.

توافق اخیر را باید ادامه مسیر کاهش نفوذ روسیه در منطقه قفقاز دانست که به‌طور خاص از زمان آغاز حمله نظامی روسیه به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲ شتاب گرفت و نشانه‌های آن در ماه‌های گذشته آشکار شده بود. پلیس جمهوری آذربایجان روز سه‌شنبه یک جولای به دفتر خبرگزاری روسی اسپوتنیک در باکو حمله و مدیران این خبرگزاری را بازداشت کرد. بازداشت و محکوم کردن شهروندان روسیه به زندان، در حالی که بعضی از آن‌ها به شدت مجروح شده بودند، از تلویزیون دولتی جمهوری آذربایجان پخش شد و اتفاقی تاریخی را رقم زد؛ یکی از جمهوری‌های سابق اتحاد جماهیر شوروی آشکارا در انتظار عمومی مسکو را تحقیر کرده بود، بدون این که از عواقب این کار بترسد.

نقطه شروع این افول روسیه را باید روزی دانست که مسکو تصور می‌کرد در اوج قدرت قرار دارد. ۲۴ فوریه ۲۰۲۲، ده‌ها هزار سرباز روس با عبور از مرزهای بین‌المللی، حمله‌ای تمام‌عیار علیه اوکراین آغاز کردند. این قرار بود یک پیروزی بزرگ برای روسیه باشد اما اوکراین به باتلاقی تبدیل شد که هر چند نیروهای نظامی روسیه توانستند در آن پیشروی کنند اما تمام انرژی روسیه را در بیرون از مرزها به خود معطوف کرد.

نشریه اکونومیست نوشته است: «تنش میان آذربایجان و ارمنستان بر سر منطقه ناگورنو-قره‌باغ یکی از کلیدی‌ترین عوامل تداوم نفوذ روسیه در منطقه قفقاز بود. مسکو با آگاهی از این مسئله می‌کوشید تا همواره با برقراری نوعی توازن، این مناقشه را حل‌نشده و راکد باقی بگذارد. با این حال، هنگامی که آذربایجان در سال ۲۰۲۰ برای پس گرفتن این منطقه اقدام به حمله نظامی کرد، روسیه حاضر نشد کمک زیادی به ارمنستان کند. این اقدام تا حدی به تلاقی قیام مردمی دو سال قبل بود که نیکول پاشینیان را در ارمنستان به قدرت رساند اما روس‌ها اهداف دیگری را نیز دنبال می‌کردند.»

به نوشته اکونومیست، پوتین به آذربایجان اجازه داد تا بخشی از قلمرو اطراف ناگورنو-قره‌باغ را تصرف کند، و سپس آتش‌بسی را به آذربایجان تحمیل کرد که به روسیه امکان داد تا نیروهای خود را تحت پوشش حافظان صلح در آذربایجان مستقر کند و ارمنستان را آسیب‌پذیرتر و وابسته‌تر به خود سازد. پوتین همچنین برای آذربایجان شرط گذاشت که اگر می‌خواهد کردوری برای اتصال دو بخش جدا افتاده از خاک خود بسازد، این کردور باید زیر نظر سرویس امنیت داخلی روسیه (FSB) باشد.

آتش‌بس شکننده میان باکو و ایروان تا سال ۲۰۲۳ پایدار بود اما در آن سال، الهام علی‌اف، رئیس جمهور آذربایجان که طی دهه‌های گذشته تلاش می‌کرد از رنجاندن روس‌ها اجتناب کند، به سرعت متوجه تغییر وضعیت ناشی از درگیر شدن مسکو در جنگ اوکراین شد و دریافت که در چنین شرایطی، نیروهای حافظ صلح روسیه عقب‌نشینی را بر درگیری نظامی در قفقاز ترجیح می‌دهند. تا سپتامبر ۲۰۲۳، در حالی که صلح‌باان روسی، شکست و عقب‌نشینی‌های ارمنستان را به‌نظاره نشسته بودند، جمهوری آذربایجان تمام مناطق باقی‌مانده از منطقه ناگورنو-قره‌باغ را به‌طور کامل تصرف کرد. تصرف کامل منطقه ناگورنو-قره‌باغ، تبعات مهمی برای روسیه داشت؛ نیروهای حافظ صلح روسیه مجبور به خروج از آذربایجان شدند، روسیه ابتکار عمل را در زمینه کردوری که قرار بود دو بخش جدا افتاده از خاک آذربایجان را به هم متصل کند از دست داد، و ارمنستان هم که در خواست‌هایش برای کمک از روسیه نادیده گرفته شده بود، عضویت خود را در پیمان امنیت جمعی (CSTO) به رهبری روسیه به حالت تعلیق درآورد.

زائر شیری‌یف، پژوهشگر بنیاد کارنگی درباره تحولات در آن دوره زمانی می‌گوید: «آذربایجان که از این پیروزی جسارت یافته بود، به دنبال تعامل با مسکو به عنوان یک طرف برابر و نه یک زیردست برآمد و بدین ترتیب، دیدگاه روسیه‌مبنی بر اینکه قفقاز جنوبی حیاط خلوت آن است را به چالش کشید. باکو همچنین به مسکو اعلام کرد که مایل نیست مدیریت کردوری را که در ذهن دارد به FSB بسپارد و ترجیح می‌دهد این کردور تحت نظر یک نهاد بین‌المللی مستقل باشد.

به‌رغم اینکه آذربایجان، آتش‌بس مدنظر روسیه را شکسته بود، مسکو همچنان تلاش داشت تا رابطه‌اش با جمهوری آذربایجان را حسنه نگه دارد اما یک حادثه تمام تلاش‌های کرملین را بر باد